

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
проректор з науково-педагогічної роботи

Афанасьєв М. В.

**Семіотика медіатексту в контексті
семантики культури**

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	06 «Журналістика»
Спеціальність	061 «Журналістика»
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	«Медіа-комунікації»

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

**базова
українська**

Завідувач кафедри
управління соціальними комунікаціями

Яресько К. В.

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри управління соціальними комунікаціями

Протокол № 2 від 20.09.2019 р.

Розробник:

Просьяник О. П., к. філол. н., доц. кафедри управління соціальними комунікаціями

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Вступ

Анотація навчальної дисципліни: сучасні засоби масової інформації є потужною силою впливу на суспільну свідомість. Вони не тільки визначають світосприйняття суб'єкта масової комунікації, але в значній мірі формують дискурс і тезаурус сучасної культури. Уявлення масової аудиторії про провідні актуальні соціально-політичні процеси формуються перш за все в системі образів-символів і їх конотативних значень, що безперервно породжуються і транслюються мас-медіа. У зв'язку з цим гостро постає питання про необхідність дослідження семіотичних механізмів масової комунікації, в якому провідне місце належить аналізу медіатексту в широкому соціально-політичному і культурному контексті. Багатостороннє вивчення медіа-комунікації в сучасному суспільстві представляється неможливим поза контекстом теорії «знакового споживання». Саме тому семіотика розширює свої межі і стає базою для дослідження медіатексту як феномена масових комунікацій. Аналіз змісту і дизайну засобів масової інформації як сукупності знакових систем дозволяє побачити внутрішню єдність усіх мовних засобів, використовуваних в публікаціях, незалежно від формату матеріалу.

Мета навчальної дисципліни: формування компетентностей щодо семіотики як наддисциплінарного гуманітарного дослідження, а також щодо застосування семіотичних методів у практиці аналізу вербального тексту.

Курс	2	
Семестр	4	
Кількість кредитів ECTS	4	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	22
	практичні	38
Самостійна робота	60	
Форма підсумкового контролю	залік	

1. Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Українська мова	Практична стилістика та копірайтинг
Соціологія	Журналістська майстерність
Масова комунікація і інформація	Історія медіатексту

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
здатність оцінювати засвоєні наукові методи і способи діяльності	володіння культурою мислення, засобами узагальнення, сприйняття інформації
здатність аналізувати, верифікувати інформацію у ході професійної діяльності	вміння аналізувати різні види текстів з точки зору культурно-семіотичного підходу
критично оцінювати наукові джерела з питань семіотики, лінгвістики і культури	розуміння взаємозв'язку семіотики і лінгвістики в контексті семантики культури
вирішення комплексних завдань під час дослідницько-інноваційної діяльності з аналізу та інтерпретації діяльності ЗМІ, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та аналітичної практики	створення усних та письмових медіатекстів для реалізації різних комунікативних завдань; уміння представляти результати власної наукової та творчої професійної діяльності у різних формах

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні відомості про семіотику

Тема 1. Предмет, задачі і місце семіотики в системі наук

Семіотика як гуманітарна дисципліна, як узагальнена наука про знакові системи та знакову комунікацію. Типи знаків та знакових систем як предмет дослідження семіотики. Історія виникнення науки (Ч. Пірс, Ф. де Соссюр, Ч. Морріс, Ю. Лотман).

Тема 2. Лінгвосеміотика і паралінгвістика

Вербальні та невербальні засоби комунікації. Основні чинники та знаряддя невербальної комунікації (гаптика, проксеміка/хронеміка, окулесіка, ольфакція і т.д.). Мовна діяльність (мова/мовлення).

Тема 3. Знак та його аспекти: прагматика, семантика і синтактика (форма)

Теорії знаку. Сторони знаку. Інваріантні та актуальні знаки. Семантика мовного і мовленнєвого знаку. Форма мовного і мовленнєвого знаку. Прагматика знаку у мові і мовленні.

Змістовий модуль 2. Текст як знак

Тема 4. Текст як цілісна мовленнєва одиниця, його прагматика, семантика і форма

Текст як мовленнєвий знак та твір як культурна функція. Зв'язність тексту на когезійному та когеренційному рівнях. Прагматика, семантика та форма тексту. Текст, культурний контекст, інтертекстуальність.

Тема 5. Дискурсивні властивості тексту

Поняття дискурсу як досвідного варіанту лінгвосеміотичної діяльності. Типологія дискурсів. Структура дискурсу. Основні прагмафункціональні різновиди дискурсів. Тексти і жанри творів (документів) в основних прагмафункціональних дискурсах (побутовому, економічному, суспільно-політичному, науковому, філософському та художньому).

Тема 6. Семантика тексту

Значення і смисл тексту. Їх співвідношення у текстах різних дискурсних типів. Імплікована та неявно експлікована інформація, фонові знання, культурний контекст. Основні мовленнєві стратегії (нарація, дескрипція, деліберація, прескрипція). Семантична структура текстів різного типу.

Тема 7. Стилiстичні властивості суспільно-політичного тексту

Формальні засоби створення текстів різного дискурсного типу та різних жанрів. Суспільно-політичний текст на тлі інших дискурсивних текстових форм. Стилiстична однорідність та еклектика (змішування стилів). Книжкові та розмовні стилістичні засоби. Соціальна стратифікація мовних кодів (літературна мова, мовний стандарт, розмовна мова, просторіччя, діалект, сленг, жаргон). Поняття ідіостилію. Поняття стилізації.

Змістовий модуль 3.

Суспільно-політичний текст в культурі сучасного медіапростору

Тема 8. Медіапростір і характерні ознаки інформаційного суспільства: інфотайммент, маніпуляція, суспільна думка

Поняття засобів масової інформації та комунікації. Медіапростір та його трансформація в інформаційному суспільстві. Основні характеристики інформаційного суспільства: віртуалізація, медіатизація, синергетизація, міфологізація. Інфотайммент як поєднання інформування з розвагами. Управління (явне і маніпулятивне) суспільною думкою. Феномен таблоїдизації масмедіа. Сенсаційність інформації та звернення до первинних інстинктів. Феномен селебріті.

Тема 9. Семіотика тексту у політичному дискурсі

Типологія політичного дискурсу за ідеологічними ознаками. Консервативний та прогресивістський дискурс, соціально спрямований та ліберальний дискурс, прагматичний та фундаменталістський дискурс. Політичний маркетинг та політична реклама. Дискурси української політичної сфери. Жанри політичних текстів. Сугестивні та маніпуляційні засоби у політичному тексті.

Тема 10. Семіотика тексту у медійному дискурсі

Різновиди сучасного медійного дискурсу (преса, телебачення, радіо, інтернет). Організація медійного простору (власники та дистрибутори медійної інформації в Україні). Жанри медійних текстів з урахуванням специфіки типу масмедіа. Сугестивні та маніпуляційні засоби у публіцистичному тексті.

Тема 11. Семіотика тексту у рекламному дискурсі

Різновиди комерційної реклами. Типологія рекламних текстів. Структура рекламного тексту. Слоган та його роль у рекламному тексті. Місце і роль аудіо та відеоряду у медійному рекламному тексті. Сугестивні та маніпуляційні засоби у рекламному тексті.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту залічити дисципліну, – 60 балів);

модульний контроль, що проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання

студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі заліку відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час практичних занять та виконання творчих індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теоретичного матеріалу, що розглядається;

здатність створення усних та письмових медіатекстів для реалізації різних комунікативних завдань;

уміння представляти результати власної наукової та творчої професійної діяльності у різних формах;

здатність аналізувати інформацію у ході професійної діяльності;

розуміння взаємозв'язку семіотики і лінгвістики в контексті семантики культури;

критично оцінювати наукові джерела з питань семіотики, лінгвістики і культури.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та оброблення.

Критеріями оцінювання есе є: здатність визначати поняття чітко і зрозуміло відповідно до заданої теми, грамотно використовувати прийоми порівняння і узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять і явищ, обґрунтовано інтерпретувати текстову інформацію, давати особисту оцінку проблеми; тези, що висуваються, супроводжувати грамотною аргументацією; уміти приводити різні точки зору та оцінювати їх; загальна форма викладу матеріалу та його інтерпретація відповідають жанру.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення заліку. Залік є результатом накопичення балів протягом семестру.

Результат заліку оцінюється в балах (максимальна кількість – 100 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 60 балів) і проставляється у відповідній графі залікової "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Презентація	Написання нарисів	Написання есе	Відгук на текст	Відгук на статтю	Усього	
Змістовий модуль 1.	Тема 1	1 тиждень	1	-						2	
	Тема 2	2 тиждень	1	3						2	
	Тема 3	3 тиждень	1	3						2	
Змістовий модуль 2.	Тема 4	4 тиждень	1	3						2	
	Тема 5	5 тиждень	1	3						8	
	Тема 6	6 тиждень	1	3						2	
	Тема 7	7 тиждень	1	3	6					2	
Змістовий модуль 3.	Тема 8	8 тиждень	1	3						8	
	Тема 9	9 тиждень	1	3						2	
	Тема 10	10 тиждень	1	3		5				2	
	Тема 11	11 тиждень	1	3							8
		12 тиждень		3			5				
		13 тиждень		3							
		14 тиждень		3					5		
		15 тиждень		4							
16 тиждень			4						6		
17 тиждень		3									
Підсумкова контрольна робота										12	
Усього			11	50	6	5	5	5	6	100	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Бахтин М. М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках: Опыт философского анализа // Эстетика словесного творчества. Изд.2-е. Москва : Искусство, 1986. С. 297–325.
2. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
3. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция // Философия эпохи постмодерна. Минск .: Красико-принт, 1996. 896 с .
4. Ділі Дж. Основи семиотики. Львів : Арсенал, 2000. 232 с.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підр. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 284 с.

Додаткова

6. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. Москва : Погресс, 1989. 616 с.
7. Михайлова В. А. Теорія і практика реклами. Підручник / За ред. Тулупова В. В. СПб.: Изд-во, 2006. 528 с.
8. Пирс Ч. С. Логические основания теории знаков. СПб., 2000. 352 с.
9. Почепцов Г. Г. Семиотика. Москва : Рефл-бук; Киев : Ваклер, 2002. 430 с.
10. Серажим К. С. Текст як основний інструмент масової комунікації // Актуальні питання масової комунікації. / Гол. ред. проф. В. Різун. Київ : Інститут журналістики КНУ, 2000. Вип. 1. С. 19–22.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

11. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Навчальна дисципліна «Семиотика медіатексту в контексті семантики культури». Режим доступу pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=4099.
12. Семиотичний аспект аналізу тексту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1813>
13. Web-сайт «Лингвистика. Семиотика. Культура» – [Электронный ресурс]. – Режим доступа :: <http://www.mling.ru/>

